

גרטרוד קראוס הוינאית

גרטרוד קראוס הוינאית

בחיפוש

אחר עקבות

מאת אנדראה אמורט
Andrea Arzort

הרקדנית, הכוריאוגרפית והמורה רוזליה חלאדק (Rosalía Chladek), ראש המחול המודרני האקספרסיוניסטי הוינאי, שהלכה לעולמה לא מזמן והיא בת יותר משעשים שנה, היתה אדם מאד ביקורתי, שלא חילק מחמאות בנקל וביד רחבה. בודאי לא לעמיתיה אומני המחול. גרטרוד קראוס היתה היחידה, שחלאדק שיבחה תמיד.

כולנו יודעים שרקדניות בדרך כלל אינן מעריכות זו את זו יתר על המידה. רוזליה חלאדק היתה קפדנית במיוחד, והקפידה עם עצמה ועם העולם על כל תג ותג. אבל מגרטרוד קראוס היא התפעלה כמעט ללא הסתייגות. "מה שאשה קטנה זו היתה מסוגלת לבצע על הבימה, היה תמיד בעל משמעות" - ואני זוכרת היטב את נימת דבריה.

היה זה בראשית האביב של שנת 1924, ב-16 במרץ, כשגרטרוד קראוס הופיעה לראשונה על הבימה בפני הקהל הוינאי. היא לא היתה יפה, אלא מחוספסת ופראית, ומלאת התלהבות מהציונות. בשל תכונות אלה לא זכתה למאמר גדול בספרו של ויקטור יונק, על מחול באוסטריה, שיצא לאור בשנת 1930. וינה, שהפכה עם גמר מלחמת העולם הראשונה לבירתה של מדינה קטנה ומקוצצת מכל מחלפות האימפריה ההבסבורגית, התקוטטה עם עצמה ועם עברה הקיסרי וסבלה מבעיות כלכליות קשות.

אביב 1924. ב-6 בפברואר פותחת גרטה ויזנטאל את בית הספר שלה ברובע השמיני. ב-13.2 רוקדת מרי ויגמן עם 25 תלמידותיה את "תמונות מתוך דרמה מחולית" שלה. ב-20.2 מופיעה גרטרוד בודנויזר (שהיתה מורתה של קראוס באקדמיה הממלכתית) עם הרקדן ארנסט ואלט. ב-2.3 מגיע לוינה ואסילי קנדינסקי, על מנת להרצות על "אומנות מופשטת". את עבודותיו ניתן היה לראות ב"גלריה החדשה". סמוך ליצירותיו היו תלויות תמונותיו של אדוארד מונק. ושבע ימים אחר כך פותח הצייר פליקס הארטה (Felix Harta), שעתיד לצייר את קראוס פעמים רבות כל כך, את תערוכתו

ובכל זאת כה מוכרת. מה שהיא מציגה ביצירתה "הרחוב" או בסולו "האורח המוזר", יצירות עוצרות נשימה, היה מעשה יצירה אומנותי מופתי. כושר העיצוב הצורני שלה מניב צורות ברורות וחד-משמעיות. ברור ונחרץ הוא גם כוח האומנות שלה...".

בשנת 1934 מתקיימת בווינה תחרות מחול, הכוללת הן באלט והן מחול מודרני. באוסף הספרייה הלאומית האוסטרית, במחלקה לתיאטרון, מצוי תצלום של חבר השופטים. לראשונה בשנת 1979 ראיתי את הצילום ההיסטורי הזה, ויחד עם מנהלת המחלקה ירמילה ויזנבק, ניסינו לפענח, מי היו חברי אותה ועדת השיפוט. היינו עסוקות אז בהכנת תערוכה גדולה "וינה - המחול במאה ה-20". גרטרוד קראוס היתה כמובן נושא אחד הפרקים החשובים בתצוגה.

במרכז התצלום יושבת, זוהרת כולה, ויזנטאל, ולראשה מגבעת. לפנייה על גבי השולחן פעמון, המציין אותה כיו"ר ועדת השיפוט. לימינה רוזליה חלאדק, המביטה בעין זעומה, ועוד לידה הפרימה באלרינה גוסטי פיכלר, ששיערה הבלונדי מסודר בקפידה בתלתלים חלקים, לפי אופנת הימים ההם. ועוד יושבת שם מרגרטה ואלמן, ששרט עטוי למינחה. ולידה דמות קטנה, גופה נוטה קדימה, ידיה משולבות זו בזו, שיער ראשה הכהה ארוך ושביל במרכזו, מבטה מתגרה, גרטרוד קראוס. אחד מתלמידיה, פריץ ברגר (לימים פרד ברג) זכה בפרס שני באותה תחרות על סולו שלו "הדיקטטור".

התחרות התקיימה בין ה-28 במאי ל-5 ביוני. גרטרוד קראוס היתה עדיין בווינה. אבל כבר היה ברור לה, שיהיה עליה לעזוב את אוסטריה בשל עליית הנאצים לשלטון, אם ברצונה לחיות וליצור. זמן קצר אחר כך היא עולה לארץ-ישראל, ארץ שהיא כבר הכירה היטב בשני סיורי המופעים שלה לשם.

רק בשנות ה-80 שוב ראתה וינה מקצת מיצירותיה, בשיחזור שנעשה, ובוצע על ידי להקת המחול הקיבוצית. אנשי וינה היו רוצים לראות יצירות נוספות שלה.

"בסערת הרגשות היא משליכה את נשמתה המיוסרת והסוערת בדמות מחולותיה אל הבימה. מלאת שאיפות לווהטות היא פותחת לרווחה את שערי כשרונותיה. אומנותה מצליפה, פוצעת, התגלמות נפש סובלת, רחוקה ובכל זאת כה מוכרת. מה שהיא מציגה ביצירתה "הרחוב" או בסולו "האורח המוזר", יצירות עוצרות נשימה, היה מעשה יצירה אומנותי מופתי. כושר העיצוב הצורני שלה מניב צורות ברורות וחד-משמעיות. ברור ונחרץ הוא גם כוח האומנות שלה..."

ב"בית-האומנים". יום אחד אחרי מופע-הבכורה של גרטרוד קראוס באולם ה"Konzerthaus", מופיעה אלינור טורדיס, שגרטרוד התפרנסה בהיותה סטודנטית מלווי שיעוריה בפסנתר. ב-27 וב-28 למרץ מופיעה תמרה קארסאבינה, הבלרינה הרוסית הגדולה בווינה. ב-1 באפריל רוקדת מריה ליי (Maria Ley) פארודיה שלה, בה היא צוחקת על "הרקדניות המודרניות". ואחרי הבכורה של הבאלט "קצפת" ("Schlagobers") מאת ריכארד שטראוס והכוריאוגרף היינריך קולר רוקדת גרטרוד באריסון באולם הארמון העתיק, ה-Hofburg, שם התקיימה הבכורה הראשונה של קראוס.

וינה היתה מלאה מחול, מכל הגוונים והסוגים המסורתיים והחדשניים, ומלאה רקדניות, שחיפשו לעצמן ביטוי חדש ואישי. גרטרוד קראוס, שנולדה בראשית המאה, למדה באקדמיה הממלכתית, תחילה נגינה בפסנתר ואחר כך מחול. מדהים, שכבר בשנת 1920 לימדו במוסד מכובד זה מחול מודרני. אבל מקץ שנה ומחצה, בהן למדה ואף רקדה בלהקתה של בונדוויז, נעשית גרטרוד קראוס עצמאית. היא פותחת אולפנה משלה, וכבר בשנת 1926 מופיע תצלום שלה בירחון "Die Buhne" ("הבמה"). המאמר מתאר את מחנה הקיץ למחול, שפתחה גרטרוד ליד אגם ורטרה (Worthersee) הנאה. בתצלום מופיעות המורה ותלמידותיה כשהן מחוללות בצל עצים לחופי האגם.

זמן קצר אחר כך היא מופיעה בחברת רקדניות שלה, ביצירותיה. מלווה אותן תזמורת הבללייקות של סשה סלאבין. בתכנית גם הסולו שלה "המוות העייף" (מ: Salmhofer), "החיה" (מ: רחמיניוב), "האורח המוזר" (מ: סרסאטה).

"H.T" (ראשי תיבות של מבקר ששמו אינו ידוע) כותב על אודות "הרקדנית החברתית", שמופיעה הם ביטוי לבעיות חברתיות. לדעתו, קראוס מרגשת ויש במחול שלה איזו תאוה אפלה. בחודש יוני 1929 משמשת קראוס אסיסטנטית לרודולף פון לאבאן בבימוי תהלוכת האיגודים המקצועיים ברחובותיה הראשיים של וינה. שנה אחר כך מארגנת גרטרוד בכוחות עצמה מופע ב"אולם הקונצרטים הגדול", תכנית מוזיקלית-בידורית סאטירית, בה נוטלים חלק להקות מחול וקבוצות התעמלות, תחת הכותרת "מאמש למחר", "Von gestern bis morgen".

לפרסום בינלאומי היא זוכה על הופעת להקתה במחוזות "שירי הגטו" למוזיקה מאת יוסף אחרון, בקונגרס הרקדנים הבינלאומי במינכן, בשנת 1930.

שנים מעטות לפני כן כתב העורך והמו"ל של כתב העת "Der Tanz" ("המחול"), קרל איבניץ (Carl Ivanitsch) שיר הלל לקראוס: "בסערת הרגשות היא משליכה את נשמתה המיוסרת והסוערת בדמות מחולותיה אל הבימה. מלאת שאיפות לווהטות היא פותחת לרווחה את שערי כשרונותיה. אומנותה מצליפה, פוצעת, התגלמות נפש סובלת, רחוקה

